

CÁC PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU NHÂN HỌC

1. Mã học phần: ANT1150
2. Số tín chỉ: 03
3. Học phần tiên quyết: ANT1100
4. Ngôn ngữ giảng dạy: tiếng Việt
5. Giảng viên:
 - Giảng viên 2: TS. Nguyễn Thị Thu Hương, Khoa Nhân học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội
 - Giảng viên 2: PGS.TS. Nguyễn Văn Chính, Khoa Nhân học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.
6. Mục tiêu học phần:
 - Về kiến thức: Học phần trang bị kiến thức cơ bản về nghiên cứu nhân học, quy trình nghiên cứu nhân học, các phương pháp trong nghiên cứu điền dã dân tộc học, cách phân tích và trình bày tài liệu nghiên cứu nhằm tạo ra một công trình nghiên cứu khoa học.
 - Về kỹ năng: Trang bị cho người học những nguyên tắc và kỹ năng cơ bản của nhân học trong điền dã dân tộc học ở một địa bàn cụ thể để thu thập tài liệu dân tộc học, như quan sát tham gia, xây dựng quan hệ với người cung cấp thông tin, phỏng vấn sâu, thảo luận nhóm, ghi chép, lưu giữ, phân tích và trình bày tài liệu.
 - Về thái độ: Rèn luyện và nuôi dưỡng quan điểm tương đối văn hóa, đa dạng văn hóa, hiểu rõ quan điểm chủ thể, khách thể, tránh làm tổn hại đến đối tượng và cộng đồng nghiên cứu.
7. Chuẩn đầu ra của học phần:
 - Về kiến thức: Sau khi hoàn thành học phần này, người học sẽ có những kiến thức cơ bản về nghiên cứu nhân học, quy trình nghiên cứu nhân học các phương pháp trong nghiên cứu điền dã dân tộc học. Đặc biệt, người học có khả năng nắm bắt và thực hành ở mức độ ban đầu một nghiên cứu nhân học, từ việc xác định hướng nghiên cứu, tổng quan tài liệu nghiên cứu, xây dựng đề cương nghiên cứu, xác định các loại tài liệu dân tộc học, vận dụng các phương pháp để thu thập, đánh giá, phân tích và trình bày tài liệu nghiên cứu nhằm tạo ra một công trình nghiên cứu khoa học.
 - Về kỹ năng: Người học có khả năng vận dụng các nguyên tắc và phương pháp cơ bản của nhân học vào nghiên cứu điền dã dân tộc học ở một địa bàn cụ thể để thu thập tài liệu dân tộc học; biết xác định và thâm nhập địa bàn nghiên cứu, xây dựng quan hệ với đối tượng nghiên cứu; tìm người cung cấp

thông tin; tiến hành quan sát tham gia, phỏng vấn sâu, thảo luận nhóm; ghi chép, lưu giữ, phân tích và trình bày tài liệu.

- Về thái độ: Người học nắm được quan điểm tương đối văn hóa, đa dạng văn hóa, hiểu rõ quan điểm chủ thể, khách thể, tránh làm tổn hại đến đối tượng và cộng đồng nghiên cứu.

8. Phương pháp kiểm tra đánh giá:

- Kiểm tra và tiêu chí đánh giá:

- + Điểm đánh giá thường xuyên: Được chấm dựa trên các cơ sở sau: đến lớp đều đặn, đúng giờ; chuẩn bị bài tốt; tích cực tham gia thảo luận, lắng nghe và phản hồi sinh viên khác thảo luận. Riêng phần thảo luận có liên quan đến phương pháp nghiên cứu trong nhân học, nên sinh viên có thể sẽ được yêu cầu làm một bài tập quan sát tham gia.
- + Điểm thi giữa kỳ: Được đánh giá bằng bài thi viết kiểm tra kiến thức của sinh viên đã tích lũy được cho đến thời điểm thi. Sinh viên sẽ được thông báo trước 01 tuần về những nội dung để chuẩn bị.
- + Điểm thi hết môn: Được đánh giá bằng bài thi viết kiểm tra kiến thức của môn học trong học kỳ. Sinh viên sẽ được thông báo về nội dung ôn tập để chuẩn bị.

- Phân bố điểm:

TT	Loại điểm	Tỷ lệ %	Ghi chú
1)	Đánh giá thường xuyên	10	
2)	Thi giữa kỳ	30	
3)	Thi hết môn	60	Sinh viên chỉ được tham gia thi hết môn nếu có đủ 2 điểm đánh giá thường xuyên và giữa kỳ đạt từ điểm D trở lên.
	Tổng cộng	100	

9. Giáo trình bắt buộc:

- Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh) 2006. *Một số vấn đề lý thuyết và phương pháp nghiên cứu nhân học*. Tp. HCM: Nxb. ĐHQG Tp. HCM.
- H. Russel Bernard 2007. *Các phương pháp nghiên cứu trong nhân học: Tiếp cận định tính và định lượng*. Thành phố Hồ Chí Minh: Nxb. Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh.
- Nguyễn Văn Chính 1996. “Hậu dân tộc học hay là ‘sự trở về’ của dân tộc học: Những thảo luận xung quanh vấn đề đối tượng và phương pháp nghiên cứu”. *Tạp chí Dân tộc học*, số 3, trang 61-71 và 59.

- Nguyễn Văn Sửu 2007. “Mâu thuẫn giữa nhà nước và người dân trong thu hồi quyền sử dụng đất ở Việt Nam: Vấn đề phương pháp nghiên cứu thực địa”. *Tạp chí Dân tộc học*, số 3, trang 44-56.
- Nguyễn Thị Thu Hương 2010. “Xử trí điều cấm kị: các tiếp cận phương pháp luận khi nghiên cứu hiệp dân tại Việt nam.” In trong *Hiện đại và động thái của truyền thống ở Việt Nam: những cách tiếp cận Nhân học*, tr. 210-235. Nhà Xuất bản Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh.
- Nhiều tác giả 2007. *Văn hóa học: Những phương pháp nghiên cứu*. Hà Nội: Viện Văn hóa – Thông tin.
- Joachim Matthes (1994) *Một số vấn đề lý luận và phương pháp nghiên cứu con người và xã hội*. Hà Nội: Chương trình KX07 (đọc chương 1 & 2).
- Lamerink, M.P. & Ivan Wolffers (2001) *Một số ví dụ chọn lọc về nghiên cứu tham dự*. Hà Nội: Chương trình NC Việt Nam – Hà Lan (VNRP).
- Debus, M. (1994) *Hai phương pháp nghiên cứu định tính hàng đầu: Phỏng vấn sâu cá nhân và thảo luận nhóm tập trung*. *Tạp chí Xã hội học*, số 1(45), 1994: tr. 68-77.

10. Tóm tắt nội dung học phần:

Học phần trang bị cho người học những kiến thức cơ bản về quy trình nghiên cứu nhân học, hệ thống các phương pháp nghiên, điền dã dân tộc học, thu thập, phân tích và xử lý tài liệu dân tộc học trong nghiên cứu nhân học. Cụ thể, các bài giảng của học phần phân tích mối liên hệ biện chứng trong nghiên cứu xã hội và vai trò của phương pháp nghiên cứu; các phương pháp điền dã dân tộc học; các kỹ năng ghi chép tài liệu dân tộc học; các kỹ năng xử lý và trình bày kết quả nghiên cứu. Sau khi kết thúc học phần, người học có khả năng ứng dụng ở mức độ cơ bản ban đầu các kiến thức về phương pháp đã được học vào nghiên cứu các vấn đề chuyên môn cụ thể của ngành học.

11. Nội dung chi tiết học phần:

Bài 1: Lịch sử và những bước cơ bản trong nghiên cứu khoa học

1.1 Lịch sử phát triển của các phương pháp nghiên cứu trong nhân học

1.1.1. Nhân học thời thực dân và các cộng đồng bản xứ

1.1.2. Các cộng đồng nông thôn và đô thị trong nhân học hậu thực dân

1.1.3. Nhân học tham gia vào phát triển cộng đồng

1.2. Các bước tiến hành một nghiên cứu văn hoá – xã hội

1.2.1 Xác định vấn đề nghiên cứu

1.2.2 Xây dựng các giả thiết làm việc

1.2.3 Định nghĩa các khái niệm, thuật ngữ

1.2.4 Xác định chiến lược nghiên cứu

1.2.5 Thu thập tài liệu

1.2.6 Phân tích tài liệu

1.2.7 Trình bày kết quả nghiên cứu

Bài 2: Các dạng nghiên cứu và câu hỏi nghiên cứu trong nhân học

- 2.1. Nghiên cứu mô tả
- 2.2. Nghiên cứu giải thích
- 2.3. Nghiên cứu có tính so sánh

Bài 3: Tổng quan tài liệu nghiên cứu

- 3.1 Tổng quan tài liệu nghiên cứu
- 3.2 Tại sao phải tổng quan tài liệu nghiên cứu
- 3.3 Tổng quan tài liệu nghiên cứu như thế nào?
- 3.4 Đánh giá tài liệu nghiên cứu

Bài 4: Phương pháp định lượng và định tính trong nghiên cứu nhân học

- 4.1. Phương pháp định lượng
- 4.2. Phương pháp định tính
- 4.3. Sự khác nhau giữa phương pháp định tính và định lượng
- 4.4. Vấn đề xác định phương pháp khi thiết kế chiến lược nghiên cứu
 - 4.4.1 Xác định phương pháp nghiên cứu thích hợp trên cơ sở loại hình nghiên cứu, câu hỏi nghiên cứu, địa bàn nghiên cứu và đơn vị phân tích (rộng hay hẹp).
 - 4.4.2 Kết hợp các phương pháp khác nhau trong một nghiên cứu
 - 4.4.3 Lợi thế của việc kết hợp nhiều phương pháp
 - 4.4.4 Phương pháp đúng trong nghiên cứu xã hội

Bài 5. Vấn đề chọn mẫu trong nghiên cứu xã hội

- 5.1. Tại sao phải lựa chọn
 - 5.1.1 Tính chất đa dạng của văn hoá và đời sống
 - 5.1.2 Trọng tâm cơ bản của nghiên cứu
 - 5.1.3 Tính đại diện trong nghiên cứu xã hội
 - 5.1.4 Tính khả thi của đề tài
- 5.2. Các nguyên tắc chọn mẫu:
 - 5.2.1 Các quan sát của nhà nghiên cứu phải được dẫn dắt bởi một lý thuyết
 - 5.2.2 Điều quan trọng là phải xác định và liệt kê ra những đơn vị nghiên cứu
 - 5.2.3 Mẫu nghiên cứu phải đại diện cho tính phổ biến về vấn đề mà ta rút ra
 - 5.2.4 Nhà nghiên cứu cần phải ở địa bàn trong một thời gian đủ lâu để kiểm tra hay phát triển một lý thuyết
 - 5.2.5 Tập quán và thói quen ứng xử phải được lấy mẫu trong môi trường tự nhiên để cho các quan sát gần với viễn cảnh lý thuyết
 - 5.2.6 Mẫu cần phải có khả năng so sánh với tình trạng tương tự ở bất kỳ đâu, bất kỳ khi nào
 - 5.2.7 Nguyên tắc lựa chọn mẫu của nhà nghiên cứu phải được giải thích công khai để tiện cho việc đánh giá giá trị của tài liệu mà mình công bố.
- 5.3. Những vấn đề lựa chọn:

- 5.3.1 Lựa chọn hành động, sự kiện, con người:
- 5.3.2 Lựa chọn người cấp tin (key informants):
- 5.3.3 Các tiêu chí lựa chọn địa bàn nghiên cứu
- 5.3.4 Lựa chọn thời gian nghiên cứu gắn với môi trường, nội dung và tính lịch sử của thời điểm quan sát

Bài 6. Kỹ năng phỏng vấn

Phỏng vấn như một cuộc trò chuyện

- 6.1 Các nguyên tắc cơ bản khi sử dụng phương pháp định tính
- 6.2 Các kỹ năng cần nắm vững
- 6.3 Các mẹo thuật cần lưu ý khi phỏng vấn định tính
 - 6.3.1 Kiên nhẫn: Không chăm chăm bắt đầu ngay vào cuộc phỏng vấn
 - 6.3.2 Chăm chú lắng nghe và biểu lộ sự quan tâm đến người cấp tin
 - 6.3.3 Thuyết phục người cung cấp thông tin mở rộng câu trả lời và cung cấp thông tin càng sâu càng tốt
 - 6.3.4 Giữ câu chuyện trong vòng quan tâm: Để người trả lời phỏng vấn dẫn hướng câu chuyện theo cách của họ.

Bài 7. Quan sát tham gia

- 7.1. Cơ sở lý luận
- 7.2. Trọng tâm của quan sát
- 7.3. Những vấn đề cần lưu ý
- 7.4. Suy luận văn hoá
 - 7.4.1. Các hình thức biểu hiện của văn hoá
 - 7.4.2. Làm thế nào để giải thích (suy luận) văn hoá
- 7.5. Quan sát tham gia với tư cách là một phương pháp thu thập thông tin điển hình của dân tộc học
 - 7.5.1. Các mức độ tham gia của nhà nghiên cứu
 - 7.5.2. Những nhân tố ảnh hưởng đến quá trình quan sát tham gia
 - 7.5.3. Tài liệu được tạo thành từ phương pháp quan sát tham gia

Bài 8. Các nguyên tắc ghi chép, lưu giữ tài liệu và vấn đề đạo đức nghề nghiệp

- 8.1. Công tác chuẩn bị
- 8.2. Năm nguyên tắc cơ bản ghi chép trên thực địa
- 8.3. Ghi chép và lưu giữ tài liệu
- 8.4. Phân tích thông tin, nhận xét, kết luận và trình bày kết quả nghiên cứu
- 8.5. Vấn đề đạo đức nghề nghiệp

GIẢNG VIÊN

CHỦ NHIỆM
KHOA

KT. HIỆU TRƯỞNG
PHÓ HIỆU TRƯỞNG

TS. Nguyễn Thị Thu Hương

PGS.TS Nguyễn Văn Sửu

PGS.TS. Nguyễn Văn Kim